3.3. Beş Duyu (Havassıselime)

İslam düşünce ve bilim tarihi boyunca oluşan terminoloji içinde duyu, his ve hassa (çoğulu havas) kelimeleriyle ifade edilmiştir.[16] İslam kaynaklarında beş duyu, bilgiyi elde etme yollarından biri olarak kabul edilir. Duyular; görme, işitme, tatma, koku alma ve dokunma olmak üzere beş tanedir. İnsanın alıcıları olan duyu organları, dış dünyadan sürekli veri aktarır. İnsan duyuları sayesinde maddenin niteliğini ve niceliğini öğrenir, farklılıkları ayırt eder. Deney ve gözlemler yaparak evrendeki oluşumlar, canlı ve cansız varlıklar hakkında sonuçlara ulaşır.

Görsel 1.7: Duyular dış dünyayı anlamlı hâle getirir.

Duyu organlarıyla elde edilen bilgiler, İslam kültür ve medeniyetinde ilim ve sanatın oluşmasına önemli katkıda bulunmuştur. Ancak duyu organlarının verdiği bilgiler çeşitli nedenlerle yanıltıcı olabilir. Çünkü duyu organlarının kapasiteleri sınırlıdır. Örneğin gözümüz sadece bazı ışın dalgalarını görebilir, kulağımız sadece belli aralıktaki ses frekanslarını işitebilir. Kur'an-ı Kerim'de; duyuların insanı yanıltabileceğine, bu nedenle duyularla edinilen bilginin vahyin ve aklın denetiminden geçmesi gerektiğine işaret edilir: **"Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur."**[17] Ayrıca varlıkları algılaması için verilen duyu organlarını doğru kullanmayan insanların kınanacağı belirtilir.[18]

16 Hökelekli, "Duyu", 10/8.
17 İsra suresi 36. ayet.
18 bk. Araf suresi 179. ayet, Yunus suresi 31. ayet, Nahl suresi 78, 108. ayetler, Hac suresi 46. ayet, Yasin suresi 65. ayet, Secde suresi 9. ayet, Casiye suresi 23. ayet.

Yorumlayalım

"Allah sizi, analarınızın karnından siz hiçbir şey bilmez durumda iken çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi."

Nahl suresinin 78. ayetinden hareketle duyuların sağladığı bilginin önemini yorumlayınız.

19 Dönmez, "Örf", 34/93.
20 Dönmez, "Örf", 34/87-93.